

MESEBESZÉD

EGY BIZÁNCI MESEFÜZÉR TANULSÁGAI

FARKAS Zoltán*

PPKE BTK Medievisztika Tanszék, Magyarország

Beérkezett: 2023. március 11. • Elfogadva: 2023. május 19.

© 2023 A szerző

ABSZTRAKT

A tanulmány *A bölcs Syntipas példázataiból* címen ismert, 62 meséből álló, nagyobb részben görög előzményekre visszavezethető szír mesegyűjtemény XI. század végi bizánci fordítását mutatja be. A görög meseirodalomban másutt nem adatolt meséket középpontba állítva vizsgálom a mesék fő- és mellékszereplőinek megszólalásait és a mesék végén álló tanulságokat (*epimythia*), melyek közül több – formájában és tartalmában – eltér a szír „eredetitől”, és gyakran nehezen hozható összefüggésbe a mesék erkölcsi tanításával. A *Függelékben* a bizánci mesegyűjtemény magyar fordítása található.

KULCSSZAVAK

görög mese, *Aesopica*, Syntipas, Michael Andreopoulos, *epimythia*

Klasszikus meghatározása szerint a görög állatmese olyan kitalált történet, amely az igazságot példázza. Szereplői emberek vagy emberként viselkedő állatok és növények, gyakran tipizált jellemek. Az egyszerű felépítésű, rövid történetek tanulsággal zárulnak (*epimythion*), melyet vagy az egyik szereplő mond ki a mese végén, vagy a mesemondó. A tanulság nem mindig, legalábbis számunkra nem mindig következik a történetből, de éppen ezek a mi erkölcsi ítéletünkől elütő tanulságok vetnek fényt mások gondolkodására, a görög észjárásra.

* Levelező szerző. E-mail: farkas.zoltan@btk.ppke.hu.

A mese a szónoki képzésben és a szónoki beszédben is helyet kapott. A szónoki beszédben a bizonyítás része lehet, a szónoki képzésben az irányított fogalmazás egyik fajtája (*mythos, ainos, logos*). Egy késő ókori tankönyvben a meséről szóló rövid elméleti bevezetés után mintameze is szerepel:

„Nyár dereka volt; a tücskök hangos muzsikájukat zengték, a hangyákra viszont kemény munka várt, a magvak összegyűjtése, amivel télen táplálkoznak majd. Eljött a tél; a hangyák azzal táplálkoztak, amit betakarítottak, de a tücskök gyöngyvétele véget ért az ínség miatt.

Így az ifjúság is, ha nem akar dolgozni, sanyarú öregségre jut.”¹

Ennél kissé bővebb és színesebb a mese klasszikus változata:

„Hideg tél volt, és vihar zúdult le az Olümposzról. De a hangya sok gabonát hordott össze még aratás idején, és elraktározta a házában. A tücsök meg egy lyukba bújt, s majd meghalt az éhségtől és a nagy hidegtől sanyargatva. A hangyához könyörgött hát: adjon neki az élelemből, hadd egyen egy kis búzát, s ő is életben maradjon. A hangya viszont így szólt hozzá: »Hát hol voltál a nyáron? Miért nem gyűjtöttél élelmet az aratáskor?« »Énekeltem és gyönyörködtem a vándorokat« – felelte a tücsök. A hangya nagy nevetéssel felelte erre: »Hát akkor télen meg táncolj.«

A mese arra tanít bennünket, hogy mi sem való előbbre, mint gondoskodni a betevő falatról, és nem henyélni.”²

Ez a mese a hangya szorgalmát és általában a hasznot hozó munkát dicséri. A meséből persze más tanulság is levonható lenne: meg lehetne róni például a hangyát önző irigységéért, de védelmünkbe vehetnénk a tücsök múzsai tevékenységét és életmódját is.

A tücsök és a hangya meséjének egy harmadik változata így szól:

„Egy hangya télen azon a gabonán élt, amit nyáron összehordott. A tücsök elment hozzá, és kérte, hogy adjon neki a magjaiból. A hangya azt mondta neki: No és nyáridőben folyton-folyvást mit csináltál, hogy nem gyűjtöttél magadnak gabonát eleségül? A tücsök így felelt neki: A szüntelen dalolás akadályozott a gyűjtésben. A tücsök válaszában jót nevetett a hangya, és gabonáját a föld mélyebb zugaiban rejtette el, majd így szólt hozzá: Mivel akkor hiába daloltál, mostantól inkább táncolj!

Ez a lusta és nemtörődöm embereket mutatja be, és azokat, akik hiábavaló dolgokkal töltik az időt, és emiatt nélkülöznek.”

A mese most idézett három változata közül az első egyszerű elbeszélés, amelyben a szereplők nem beszélnek: két szálon, párhuzamosan halad előre a történet, a hangyák és a tücskök nem is érintkeznek egymással. A másodikban és harmadikban a függő beszédbe foglalt kérés után párbeszéd alakul ki a szereplők között. A domináns hangya keményen és fölényesen uta-

¹ Aphthon. *Progymn.* I = Sp 23. = 2, 5–10 Rabe.

² Sarkady János fordítása; *Aiszóposz meséi*. Budapest 1987², 61 (114 Hausrath; cf. 401, 401b Halm; Babrios 140 Crusius).

sítja vissza a tücsök kérését, kigúnyolva a segítséget kérőt. A harmadik változatban új elem, hogy a szóváltás után a hangya a gabonáját elviszi és elrejtí (τὸν εἰαυτοῦ σίτον τοῖς ἐνδοτέροις τῆς γῆς μυχοῖς ἐναπέκρυψε). Ezzel a tettel, tulajdonképpen a mesemondó dramaturgiai fogásával a hangya a tücsköt még inkább megalázza, különösen, ha a tettet úgy értelmezzük, s én nem tudom másképp értelmezni, mint hogy a táncra készít elő táncteret a megvárakoztatott tücsök számára. A harmadik változat tanulsága nemcsak hosszabb, de többet is mond, mint az első két mese *epimythion*ja.

A harmadik változat egy hatvankét meséből álló gyűjtemény 43. meséje. Ez a görög mesegyűjtemény egy népszerű, több kéziratból ismert szír válogatás a XI. század végén készült fordítása.³ A korpusz igen alkalmasnak tűnt a magunk elé célul kitűzött vizsgálatra, mert megfelelő számú: nem túl kevés, nem túl sok mesét tartalmaz, egyetlen szerző műve, történetesen egy fordítóé, s végül, de nem utolsósorban, a gyűjtemény minden meséjének végén van tanulság, *epimythion*. Egyszerű, mives görögsége mellett ez a sajátossága kovácsolja egységes irodalmi alkotássá a bizánci mesegyűjteményt. A tanító célzatú mesefűzér másik különlegessége, hogy a kézirati hagyományban szorosán kapcsolódik egy másik irodalmi műhöz, egy tanító célzatú regényhez, melyet ugyanaz a fordító, bizonyos Michaél Andreopoulos ültetett át szírről görögre, továbbá hogy a műnek mintegy negyede, tizenöt mese, a görög meseirodalomból máshonnan nem ismert. A mondandóm megvilágítására szolgáló példákat ezen mesék közül választottam, amennyire lehet, jóllehet nem ez a tizenöt mese a tárgyunk. Az első kérdésünk az, hogy milyen helyzetben maradnak szótlanak és mikor szólalnak meg a mesék szereplői: a protagonisták és mellékszereplők, esetenként az alkalmi fellépők (*survenants*). A második kérdésünk pedig az, hogy milyen tanulságok vonhatóak le a mesék tanulságaiból, vagyis mi a mesék erkölcsi tanítása és mit tanulhatunk mi a mesékből? A két kérdés természetesen szorosán összefügg egymással.

Vizsgálatunkhoz mintegy előgyakorlatként nézzünk meg egy másik mesecsoportot, melynek a *Rókák a szőlőben* lehetne a játékos címe.⁴

„A szőlő savanyú” és „Savanyú a szőlő” értelmes magyar kijelentő mondatok, melyek jelentése különböző, de tulajdonképpen egyik mondat sem tűnik állításnak. Inkább gyakorlásra szánt példamondatok ezek, teszem azt, a latin „*Uva acerba est*” mondat lehetséges magyar fordításai. Ugyanakkor a második bizonyos szövegkörnyezetben már lehet állítás, amit valaki tarthat igaznak vagy hamisnak, jóllehet még egy valódi szövegben, például Phaedrus ismert meséjében sem dönthető el mindig egyértelműen, hogy az állítás igaz vagy hamis, bár más okból, mint az előző esetben.⁵

Egy másik feldolgozásban, Babrios verses meséjében (Ἀλώπηξ καὶ βότρυς) viszont határozottan kimondatik, hogy a fürt érett, a szőlő megérett a szüretre (ἦν γὰρ πέπειρος κεις τρυγητὸν ἀκμαίη), ezért mindenki számára nyilvánvaló, hogy az ugrándozó róka állítása – éretlen a fürt, nem érett (ᾄμφαξ ὁ βότρυς, οὐ πέπειρος) – nem igaz. Jegyezzük meg: a hazugsággal ön-

³ Kritikai kiadása: Perry, B. E.: *Aesopica*. Urbana, Il. 1952, 511–550.

⁴ *Cant.* 2, 15: *Capite nobis vulpes parvulas quae demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit.*

⁵ Phaedr. 4, 3: *Fame coacta vulpes alta in vinea / Uvam appetebat summis saliens viribus; / Quam tangere ut non potuit, discedens ait: / Nondum matura est; nolo acerbam sumere. / Qui facere quae non possunt verbis levant, / Ascribere hoc debebunt exemplum sibi.*

magát becsapó róka *saját magának*, a maga vigasztalására mondja azt (οὔτω βουκολοῦσα τὴν λύπην), hogy a fürt nem olyan, mint gondolta (ὡς ᾤμην).⁶

A mese prózai változatai közül az elsőtől nem derül ki, hogy a fürt érett vagy éretlen, ahogy Phaedrus verses meséjéből sem, mindenesetre a feltűnés nélkül, azaz alkalmi megfigyelő jelenléte nélkül felszóló róka *magának mondja* (πρὸς ἑαυτὴν εἶπε), hogy a fürtök éretlenek (ὄμφακές εἰσιν).⁷

Egy másik prózai változathoz kiderül, ahogy Babrios verses meséjéből is, hogy a fürtök érettek (βότρυας πεπείρους), ráadásul a róka sikertelen próbálkozásának tanúja is van: egy egér. A mindössze négyzavas *agónba* (M: οὐδὲν τρώγεις. A: ὄμφακές εἰσιν.) sok minden bele van még persze sűrítve, amit az összecsapás során a szereplők szavakkal nem mondanak ki.

„Egy róka szólólugason érett fürtöket látott és enni akart belőlük, de magasan voltak, így a róka hoppon maradt. Egy egér meglátta őt, és mosolyogva ezt mondta: *Ebből* nem eszel! A róka, aki az egérrel szemben nem akart alulmaradni, így szólt: Éretlenek.

A mese a hitvány és jó szóra nem hajló embereket leplezi le.”⁸

Egy utolsó megjegyzés a szólóskertben tett kiránduláshoz: az ὄμφαξ és ὄμφάκιον metaforikus használatából és La Fontaine feldolgozásának (*Le Renard et les Raisins*) *vert* (‘zöld’, ‘éretlen’) melléknevéből ennek a mesének erotikus értelmezése is kialakult az újkori európai (festészeti) hagyományban, amire azonban most bővebben nem szeretnék kitérni.

Először tehát azt vizsgáljuk meg a bizánci mesegyűjteményben, hogy mikor és miért hallgatnak vagy szólalnak meg a szereplők a mesékben, és ha megszólalnak, mit mondanak és hogyan; másképpen: hogyan tipizálhatók a mesebeli megszólalások és milyen jellegzetességeik vannak.

A korpusz meséinek mintegy negyedében, szám szerint tizennégy mesében nincs egyenes beszéd. Ezek, mondhatni, az elszalasztott megszólalások meséi, ahol a tettek beszélnek csupán, jóllehet szinte mindegyikben megszólalhatnának a szereplők, akár több szereplő is. A szabályt erősítő kivételek: a vasreszelőn nyalakodó macska esete, aki a mese végére meg sem tudna már szólalni, mert nincs mivel: a reszelő tövig koptatta a nyelvét (5); a hattyúk és libák barátságáról szóló mesében nehéz lenne egyetlen szereplőt kiemelni és megszólaltatni a legelésző szárnyasok tömegéből vagy a libákat zsákmányoló vadászok közül (60). A mesegyűjtemény egyetlen eredetmagyarázó mondájába, a szállítmányozási vállalkozásba fogó és abba belebukó denevér, viharfecske és vadrózsa meséjébe viszont, úgy látszik, tényleg nem lehet megszólalást illeszteni, mert a csődbe jutott vállalkozók elválnak egymástól, és így háromfelé ágazik a történet második fele is (36).

⁶ Babr. 19: Βότρυς μελαίνης ἀμπέλου παρωρεῖη / ἀπεκρέμαντο. τοὺς δὲ ποικίλη πλήρεις / ἰδοῦσα κερδὸ πολλάκις μὲν ὠρμήθη / πηδῶσα ποσσὶν πορφυρῆς θιγεῖν ὄρης / ἦν γὰρ πέπειρος κείς τρυγητὸν ἀκμαίη. / κάμνουσα δ' ἄλλως, οὐ γὰρ ἴσχυε ψαύειν, / παρήλθεν οὔτω βουκολοῦσα τὴν λύπην / ὄμφαξ ὁ βότρυς, οὐ πέπειρος, ὡς ᾤμην.

⁷ Ἀλώπηξ λιμώττουσα ὡς ἐθεάσατο ἀπὸ τινος ἀναδενδράδος βότρυας κρεμαμένους, ἠβουλήθη αὐτῶν περιγενέσθαι καὶ οὐκ ἠδύνατο. ἀπαλλαττομένη δὲ πρὸς ἑαυτὴν εἶπεν· ὄμφακές εἰσιν. οὔτω καὶ τῶν ἀνθρώπων ἔνιοι τῶν πραγμάτων ἐφικέσθαι μὴ δυνάμενοι δι' ἀσθένειαν τοὺς καιροὺς αἰτιῶνται. (Aesop. 15a Perry = 33 Halm)

⁸ Ἀλώπηξ ἐν κρεβατίνῃ βότρυας πεπείρους ἰδοῦσα ἤμελλε φαγεῖν, ἐν ὕψει δὲ ὄντας οὐκ ἠπόρει φαγεῖν. μὴ δὲ ἰδὼν αὐτὴν ἐμειδίασεν εἰπὼν· οὐδὲν τρώγεις. ἡ δὲ ἀλώπηξ μὴ θέλουσα ἠττηθῆναι πρὸς τοῦ μῦθος ἔφη· ὄμφακές εἰσιν. ὅτι τοὺς πονηροὺς καὶ μὴ βουλομένους πείθειν τὸν λόγον ὁ μῦθος ἐλέγχει. (Aesop. 15b Perry)

Ebbe a csoportba sorolható a mesegyűjtemény egy máshonnan nem ismert darabja, mely szinte már nem is mese, hanem dramatikus elbeszélés egy mesés kincsről, Kyklóps aranyáról.

„Egy istenfélő ember, akit tettei miatt tiszteltek is, hosszú ideig élt jólétben gyermekei körében, azután nagy nyomorúságra jutott. Lelki gyötrelmek közepette káromolta az istenséget, és elszánta magát a halálra. Fogott hát egy kardot, és kiment valami elhagyott helyre, mert úgy döntött, inkább meghal, mint hogy szerencsétlenül éljen. Útközben egy hatalmas, vízzel teli üregre bukkant, melybe nem kevés aranyat rejtett el egy óriás, akinek Kyklóps volt a neve. Az arany láttán a jámbor embert félelem és öröm tölti el egyszerre, elhajtja a kardot, kiveszi az aranyat, és boldogan tér haza gyermekeihez. Ezután Kyklóps ment az üreghez, s mert az aranyat nem találta, viszont meglátta, hogy ott van helyette a kard, azt rögtön kirántotta, és megölte magát.

Ennek a történetnek az a tanulsága, hogy a gonosz embereket utoléri a baj, a derék és istenfélő emberek osztályrésze viszont a gazdagság.”⁹

Az egyenes beszédet nem tartalmazó mesékben a megszólalás lehetősége olykor nyelvi elemekkel is jelezve van, többnyire egy mondást vagy vélekedést jelentő ige valamelyik alakjával. Az előbbi történetben például ilyen nyelvi elem a *káromolta* igealak (έβλασφήμει). Ezekre a nyelvi elemekre érdemes odafigyelni, mert a mese szónoki előgyakorlatként való felhasználása során az egyik bevett feladat a mese bővítése volt, például egyenes beszéd beillesztésével. Egy másik feladat lehetett a mese rövidítése, például egy idézet függő beszéddé alakításával, vagy egy párbeszéd kihagyásával vagy rövidítésével. A mese szövegén végezhető alakítani és mondattani műveletek egyéb fajtáira most nem térek ki, de fontos megjegyezni, hogy az iskolai feladat sohasem új mese kitalálása volt, hanem egy ismert mese megadott szempontok szerinti átdolgozása.

A második csoportba sorolható az a nyolc mese, amelyekben a főszereplő magában vagy magának beszél, általában a történet végén, így vonva le a mese tanulságát a maga számára egyfelől, másfelől megelőlegezve a mesét záró tanulságot is. Ezek a magánbeszédetek gyakran a megszólaló szereplők utolsó szavai, melyeket a haláluk előtt mindig fennhangon mondanak ki.

A gyűjtemény máshonnan nem ismert – nem is tipikus – meséje ebből a típusból:

„Egy vadszamar, látva, hogy egy szamar súlyos terhet visz, annak szolgásgát gyalázva így szólt hozzá: Én valóban szerencsés vagyok, mert szabadon élek, fáradság nélkül, ahogy nekem tetszik, hegyi legelők fűvén. Téged meg más etet, állandóan ütnek-vernek, dolgoztatnak. Abban a pillanatban váratlanul ott termett egy oroszlán. A szamarrá

⁹ 48: Ἀνήρ τις τῶν εὐλαβῶν τυγχάνων, τάχα καὶ τοῖς πρακτέοις σεμνός, ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν εὐμαρῶς τοῖς ἰδίοις παισὶ συμβιοτεύων, μετὰ ταῦτα ἐνδεία περιπίπτει ἐσχάτη. καὶ τὴν ψυχὴν καιρίως ἀλγῶν ἐβλασφήμει τὸ θεῖον καὶ ἑαυτὸν ἀνελεῖν ἠναγκάζετο. λαβὼν γοῦν σπάθην ἐπὶ τινα τῶν ἐρημικῶν τόπων ἐξῆει, θανεῖν μᾶλλον ἐλόμενος ἤπερ ζῆν κακῶς. καὶ πορευόμενος λάκκον τινὰ βαθύτατον ἔτυχεν εὐρηκῶς, ἐν ᾧ χρυσίον οὐκ ὀλίγον παρά τινος τῶν γιγαντιαίων ἀνδρῶν ἀπετέθειτο, ᾧ Κύκλωψ ἦν τὸ ὄνομα. ἰδὼν δὲ ὁ δῆθεν εὐλαβῆς ἀνὴρ τὸ χρυσίον φόβου εὐθὺς καὶ χαρᾶς ἀνάπλεως γίνεται, καὶ ῥίπτει μὲν τῆς χειρὸς τὸ ξίφος, αἶρει δὲ τὸ χρυσίον ἐκεῖθεν, καὶ ἄσμενος ἐπὶ τὴν οἰκίαν καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἐπανέρχεται. εἶτα ὁ Κύκλωψ ἐπὶ τὸν λάκκον ἐλθὼν καὶ τὸ μὲν χρυσίον μὴ εὐρηκῶς, ἀντ' αὐτοῦ δὲ κείμενον ἐκεῖσε τὸ ξίφος ἑωρακῶς, αὐτίκα τοῦτο σπασάμενος ἑαυτὸν διεχειρίσατο. Ὁ λόγος οὗτος δηλοῖ ὡς τοῖς σκαιοῖς ἀνδράσιν ἀκολούθως τὰ κακὰ ἐπισυμβαίνει, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς καὶ εὐλαβέσι τὰ ἀγαθὰ ταμειύεται.

ügyet sem vetett, mert vele volt a hajcsára, a magában álldogáló vadszamárra viszont rávetette magát, és jól belakott belőle.

Ennek az a tanulsága, hogy a másoknak alá nem rendelt, nyakas emberek, akik szabadon sodródhatnak és nem kérnek semmilyen segítséget, egy pillanat alatt elbuknak.”¹⁰

Nem nehéz belátni, hogy a teherhordó szamár is megszólalhatna az életmódja mellett érvelve, ha volna még társ, aki őt meghallgatná. Ugyanígy a szamárhajcsár vagy az oroszlán is fűzhetne okoskodó eszmefuttatásokat a vadszamár hetvenkedéséhez.

A harmadik, legnépesebb csoportba huszonegy mese tartozik. Ezekben a mese két szereplője közül az egyik mond valamit a másiknak. Az egyszerű megszólalások szinte mindig indulatos, kellemetlenkedő vagy fenyegető megjegyzések. Ide sorolható még az az öt mese is, amelyekben többekhez beszél valaki (61), vagy többen beszélnek többekhez (22), vagy mások is hallják azt, aki beszél, nem csak az, akihez beszél (11; 13; 40). Ebbe a típusba tartozik a gyűjtemény máshonnan nem ismert meséinek a zöme, a tizenötből tizenegy mese. Lássunk most ezek közül kettőt.

„Egy ember egy kancán lovagolt. A kanca vemhes volt, és útközben csikót ellett. A csikó rögtön lábra is kapott mögötte, de hamar kifáradt, és ezt mondta anyja lovasának: Nézd, látod, hogy kicsikó vagyok és nem bírom az utat. Tudd meg, hogy ha itt hagysz, nyomban elpusztulok, de ha felveszel, hazaviszel és felneveltetsz, majd lovagolhatsz rajtam, miután felnőttem.

Ennek az a tanulsága, hogy azokkal kell jót tenni, akiktől a jótett viszonzása remélhető.”¹¹

Ebben a mesében – a mesegyűjteményből ebben az egyetlen mesében – a megszólaló érvelést ad elő. A történet nyitott, de a tanulság azt sugallja, hogy a kicsikó beszéde meggyőző volt.

A másik mese:

„Egy vadász elejtett egy nyulat, s a nyúllal a kezében útnak indult. Szembetalálkozott egy lovasal, aki elkérte tőle a nyulat, mintha meg akarná vásárolni. A lovas, mihelyt átvette a vadásztól a nyulat, azon nyomban elvágatott. A vadász utána rohant: úgy vélte, majd csak utoléri. Amikor a lovas már messze eltávolodott tőle, a vadász kénytelen-kelletlen utánakiáltott, és ezt mondta: Menj csak! Hisz én a nyulat ajándékba adtam neked!

¹⁰ 30: Ὁναγρος ὄνον ἰδὼν βαρὺν γόμον ἐπαγόμενον, καὶ τὴν δουλίαν αὐτῷ ἐπονειδίζων, ἔλεγεν· εὐτυχῆς ὄντως ἐγώ, ὅτι ζῶν ἐλευθέρως καὶ διάγων ἀκόπως αὐτοσχέδιον καὶ τὴν νομὴν ἐν τοῖς ὄρεσι κέκτημαι· σὺ δὲ δι' ἄλλου τρέφῃ, καὶ δουλείαις καὶ πληγαῖς καθυποβάλλῃ διηνεκῶς. συνέβη γοῦν αὐθωρὸν λέοντά τινα φανῆναι καὶ τῷ μὲν ὄνῳ μὴ προσπελάσαι, ὡς συνόντος αὐτῷ τοῦ ὄνηλάτου, τῷ δὲ ὄναγρῳ, μεμονωμένῳ τυγχάνοντι, σφοδρῶς ἐπελθεῖν καὶ αὐτὸν θέσθαι κατὰβρωμα. Οὗτος δηλοῖ ὡς οἱ ἀνυπότακτοι καὶ σκληροτράχηλοι, τῇ αὐτοβουλίᾳ φερόμενοι καὶ βοήθειαις τινὸς μὴ δεόμενοι, αὐθωρὸν πτόμα γίνονται.

¹¹ 45: Ἀνὴρ τις ἐπωχεῖτο ἵπῳ τινὶ θηλείᾳ ἐγκύῳ οὔσῃ, καὶ ὁδοποροῦντος αὐτοῦ ἡ ἵππος πῶλον ἀπέτεκεν. Ὁ δὲ πῶλος κατόπιν αὐτῆς εὐθὺς πορευόμενος καὶ ταχέως ἰληγγιάσας πρὸς τὸν τῆς ἰδίας μητρὸς ἐπιβάτην ἔλεγεν· ἰδοῦ, ὄραξ με βραχύτατον καὶ πρὸς πορείαν ἀδύνατον· γίνωσκε δέ, ὡς εἰ ἐνταῦθα με καταλίπῃς, αὐθωρὸν διαφθείρομαι, εἰ δ' ἐντεῦθεν ἄρῃς με καὶ ἀπαγάγῃς ἐν οἴκῳ καὶ ἀνατραφῆναι ποιήσῃς, οὕτως αὐξυνηθεὶς ἐν ὑστέρω ἐποχεῖσθαί μοι ποιήσω σε. Οὗτος δηλοῖ ὡς ἐκείνους εὐεργετῆιν χρεῖ, ὑπὲρ ὧν καὶ ἡ ἀντάμειψις τῆς εὐποίας ἐλπίζεται.

Ennek az a tanulsága, hogy sokan, akiket akaratum ellenére fosztnak meg tulajdonuktól, úgy tesznek, mint ha ajándékba adnák.”¹²

A veszett fejsze nyele tipikus esete ez: a vadász hangos kiáltása (φωνεῖ) értelmetlen megszólalás, mellyel a rajta esett sérelmet akarná átminősíteni: a rablást ajándékozássá, ha ugyan a lovas meghallgatná vagy értékelné mindazt, amit mond. Még ironikusabb az adott helyzetben a vadász első mondata, az ἄπελθε λοιπόν felszólítás. A mese két helyen volna bővíthető: egy párbeszéddel a színlelt alkudozással, vagy egyedi megszólalással akkor, amikor a lovas vágta kezdi, valahogy így: Állj meg, (te) (gaz)ember! Mit csinálsz? Hová viszed azt a nyulat? Hát a fizetség? és így tovább *ad nauseam*. Az alárendelt helyzetben lévők kiszolgáltatottságával minden korban vissza lehet(ett) élni, ugyanakkor a korabeli Bizáncban, a fordító korában, amint a törvénykezési gyakorlat is mutatja, gyakori jelenség volt az erőszakos elbirtoklás, amire az *epimythion* is egyértelműen utal.

Elérkeztünk végre az utolsó csoporthoz, a legizgalmasabb mesék csoportjához, ahol a mese szereplői párbeszédet folytatnak. Ide tizennégy mese tartozik. Külön bizonyításra nem szorul, hogy minél több a megszólaló és minél több a megszólalás, annál árnyaltabban ábrázolhatóak a megszólalók közötti viszonyok és a mondottak viszonya a valósághoz.

Első példánkban a másodikként megszólaló szereplő hazugságnak nyilvánítja az első megszólaló állítását. Vegyük azonban észre, hogy a róka – a mesét záró tanulság kijelentésével szemben – valójában nem cáfolja meg a majom állítását, csak azt állítja, hogy az állítást nem lehet megcáfolni.

„Egy róka és egy majom együtt utazott. Elhaladva néhány síremlék mellett így szólt a majom a rókához: Ezek a halottak mind az én őseim szabadosai. A róka pedig ezt mondja a majomnak: Úgyesen hazudtál, mert az itt nyugvók közül senki sem tud megcáfolni téged.

Ez bemutatja azokat, akik az igazsággal szembesítik a hazugokat, és azokat, akik az igazság helyett nyilvánvaló hazugsággal hozakodnak elő.”¹³

A második példában egy jól ismert, de a gyűjteményben párhát ritkító stilisztikai eszköz jelenik meg: egy szónoki kérdés. A mesének van egy egyszerűbb változata,¹⁴ melyben a két megszólalás helyett csak egy áll: a szónoki kérdés. De itt van még egy más jellegű bővítés is (ἐκαστον αὐτῶν), ami teljesen új helyzetet teremt. Két lehetőség van ugyanis. Az egyik az, hogy a sas nem madár. Ha azonban a sas madár, akkor a sas is ott van a királyválasztó

¹² 49: Ἄνὴρ τις θηρευτῆς, λαγῶν κατασχὼν καὶ τοῦτον ἐπιφερόμενος, τῆς ὁδοπορίας εἶχετο. Καί τινι προσυπαντηθεὶς ἐρίπρω ἀνδρὶ, ἐξητεῖτο παρ’ αὐτοῦ τὸν λαγῶν ἐν προσήματι ἀπεμολήσεως. λαβὼν οὖν ὁ ἱππεὺς τὸν λαγῶν ἀπὸ τοῦ θηρευτοῦ, εὐθὺς ὁρμαῖος ὤχετο. Ὁ δὲ θηρευτῆς κατόπιν αὐτοῦ τρέχων φθάσαι αὐτὸν διήθεν ἐδόκει· τοῦ δὲ ἱππέως ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος μακρὰν ἐκείνου ἀπέχοντος, ὁ θηρευτῆς καὶ ἄκων φωνεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ φησιν· ἄπελθε λοιπόν· ἐγὼ γὰρ ἤδη τὸν λαγῶν ἐδωρησάμην σοι. Οὗτος δηλοῖ ὡς πολλοὶ ἀκουσίως τὰ ἴδια ἀφαιρούμενοι προσποιοῦνται διήθεν ἕκοντι ταῦτα δωρεῖσθαι.

¹³ 14: Ἀλώπηξ καὶ πίθηξ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὁδοιπόρου. Παρερχόμενοι δὲ διὰ τινων μνημείων, ἔφη ὁ πίθηξ τῇ ἀλώπεκι ὡς πάντες οἱ νεκροὶ οὗτοι ἀπελεύθεροι τῶν ἐμῶν γεννητόρων ὑπάρχουσιν. ἢ δὲ ἀλώπηξ λέγει τῷ πίθηκι· εὐχερῶς ἐψεύσω. οὐδεὶς γὰρ τῶν ἐνταῦθα ταφέντων ἀπελέγξαι σε δύναται. Οὗτος παρισταῖ τὸν τοῦ ψευδολόγου ὀρθῶς διελέγοντα, καὶ τοὺς προδήλως τὸ ψεῦδος ἀντι ἀληθείας προσφέροντας.

¹⁴ *Aesopica* 219 Perry.

gyűlésen. Ha pedig ez igaz, akkor teljesen más megvilágításba kerül a tanácskozás, a páva folyamodása a királyi állásra és annak indoklása, valamint a holló fellépése és felszólalása: a szónoki kérdés.

„Egyszer a madarak összegyűltek közös tanácsba, minden fajtából egy, és tanácskozni kezdtek, hogy melyikük alkalmas az uralkodásra. A páva így szólt a többiekhez: Énhozám inkább illik az uralkodás, mert tündöklő szépséggel büszkélkedhetem. Bár a többi madárnak tetszett a páva, a holló szót kért és ezt mondta: Ha te vennéd át a királyságot, s ránk találna jönni a sas, mondd csak, meg tudsz minket védeni a támadásától?

Ennek az a tanulsága, hogy az uralkodás nem a feltűnően szépeknek való, hanem az erejükkel és bátorságukkal kitűnőknek.”¹⁵

A párbeszéd, mint az előző példákban is látszik, nem mindig valódi párbeszéd, akad köztük jócskán ’mellébeszélés’ vagy ’elbeszélés’ is, amikor a második megszólaló nem megfelelő vagy oda nem illő módon szólal meg. Két további példa erre az egyébként nem szokatlan jelenségre a 4. és a 23. számú mese.¹⁶

Végül egy becsapási kísérlet a sok közül, lecsupaszítva: A: Gyere le! B: Nem megyek! Érezhető: ha ez a szóváltás állna csak ott, valami fontos veszne el, a mese egyik lényeges eleme: az adott helyzetben elhangzó fifikus beszéd.

„Egy kecske magas sziklán legelészett. Egy farkas alulról ágaskodva próbálta elkapni és megenni, de mivel nem tudott teljesen felmászni a sziklára, megállt, és letről mondta a kecskének: Ó, te szerencsétlen! Miért hagytad el a sík mezőket és réteket, miért ezen a sziklán legelészel? Tán onnan leesve akarsz elpusztulni? A kecske ezt válaszolta a farkasnak: Tudom, hogy nem nyughatsz miattam, s most azt hiszed, lehozol a szikláról és belaksz belőlem.

Ennek az a tanulsága, hogy sok ember ad olyan tanácsot másoknak, ami azok számára végzetes, a maga számára viszont előnyös és hasznos.”¹⁷

Az első vizsgálat összefoglalásaként elmondhatjuk, hogy ha a történetben nincs egyenes beszéd, akkor a mesének csak egy tanulsága lehet: az *epimythion*. Ha a történetnek egy szereplője van, aki meg is szólal, már lehetőség van két tanulság levonására, tényleges párbeszéd esetén pedig akár három tanulság is adódhatna. A mese tehát a maga végtelenül egyszerű

¹⁵ 53: Ποτὲ τῶν πτηνῶν εἰς κοινὴν βουλήν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντων, ἕκαστον αὐτῶν, τίνοι τῶν ἄλλων ἐφαρμόζει τὸ βασιλεύειν, πρὸς ἀλλήλους ἐβουλεύοντο. Ὁ δὲ ταῶς ἔφη τοῖς λοιποῖς ὡς· ἔμοιγε μᾶλλον προσήκει ἡ βασιλεία, ἅτε κάλλει καὶ ὥραιότητι σεμνομένῳ. Τῶν δὲ ἐτέρων πτηνῶν ἐπαρεσθέντων τῷ ταῶνι, παρελθὼν εἰς μέσον ὁ κόραξ ἀντέφησεν· εἰδὼν σὺ τὴν βασιλείαν παραλάβῃς, ἄρα γε, τοῦ ἀετοῦ ἡμῖν ἐπερχομένου, δύνασαι ἡμᾶς τῆς ἐκείνου ἐξελέσθαι προσβολῆς; Οὗτος δηλοῖ ὡς τὸ βασιλεύειν οὐ τοῖς κάλλει παιδρνομένοις ἀρμόττει, ἀλλὰ τοῖς ῥωμαλέοις καὶ γενναίοις διαπρέπουσιν.

¹⁶ Lásd a *Függelékben*.

¹⁷ 44: Αἰγὸς τίνος ἐπὶ πέτρας ὑψηλῆς νεμομένης, λύκος ἐπιστὰς κάτωθεν ἐπειρᾶτο αὐτὴν κατασχεῖν καὶ βεβρωκέναι· μὴ δυνάμενος δὲ ὄλων ἐπαναβῆναι τῇ πέτρᾳ, ἐστὼς κάτωθεν πρὸς τὴν αἶγα ἔφησεν· ὦ ταλαίπωρε, ἴνα τί καταλιποῦσα τοὺς πεδινοὺς τόπους καὶ τοὺς λειμῶνας ἐπὶ τῆς πέτρας ταύτης τὴν νομὴν πεποιήσῃς; ἢ πάντως ἴν’ ἐντεῦθεν κινδυνεύσης διαφθαρήναι; ἡ δὲ πρὸς τὸν λύκον ἀπεκρίνατο· οἶδα ὡς πολλακίς ἐμοῦ ἔνεκεν ἀργὸς διετέλεσας καὶ δοκεῖς κατενεγκεῖν με τῆς πέτρας καὶ σεαυτῷ θέσθαι κατάβρωμα. Οὗτος δηλοῖ ὡς πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων βουλήν ἐτέροις παρέχουσι τὴν ἐκείνοις μὲν ὀλεθρία, ἑαυτοῖς δὲ ἐπικερδῆ καὶ ὠφέλιμον.

eszközeivel arra nevel, hogy minden helyzetet többféle nézőpontból vizsgáljunk meg, ennek vagy annak a szereplőnek a helyébe képzelve magunkat. A szónoki képzésnek pontosan ez az egyik célja, a mese pedig ennek az egyik eszköze.

Lássuk ezek után magukat a tanulságokat. A mesegyűtemény tanulságainak összegzése elé kívánkozik néhány előzetes észrevétel:

1. A görög szöveg kiadásának *apparatus criticus*ából egyértelműen kiderül, hogy néhány mese tanulsága a szír változat(ok)ban és a görög fordításban nem teljesen azonos, alkalmasint eltérő tartalmú.

2. Módszeres vizsgálatot igényel, miért tér el olykor feltűnően a történet erkölcsi tanulsága a mese végén álló *epimythion* tanításától.

3. Külön vizsgálat tárgya lehet, hogy a mesefűzér erkölcsi tanítása milyen viszonyban áll a keresztény etikával. Különösen érdekes ebből a szempontból a 11. számú mese két evangéliumi helyet ötvöző, de legalábbis felidéző *epimythion*-ja: Οὗτος δηλοῖ ὅτι ἐν ᾧ μέτρον μετρεῖ τις ἀντιμετρηθήσεται αὐτῷ.¹⁸

4. Nincs tudomásunk arról, hogy a mesegyűtemény összeállítójának vagy fordítójának szándékában állt volna a mesékkal rendszeres etikai tanítást adni.

5. Ezt azonban implikálja a szír kéziratok *titulusa* (és ennek görög fordítása), mely a szerzőt bölcsnek mondja, a gyűteményt pedig válogatásnak a bölcs példázataiból.

6. A gyűtemény előtt álló és ahhoz (a kézirati hagyományban is) szorosan kötődő, tanító célzatú regény etikai tartalmú irodalmi alkotás – sok mesével.

7. Egyszerű ellenpróbája lehetne az *epimythia* alábbi összegzésének, ha véletlenszerűen kiválasztott hatvankét közmondásból állítanánk össze egy általános igazságra vezérlő kalauzt. Egy ilyen kaleidoszkóp mintázataihoz képest azonban, legalábbis ahogy én látom, sajátosan eltérő és egyedi a bizánci mesegyűtemény tanulságaiból kirajzolódó összkép.

8. A mesék és a tanulságok sorrendjében nem találtam szabályszerűséget, ugyanaz a tanítás többször is előkerül különböző mesékben. Ami tehát most következik, a tanulságok tisztázása és csoportosítása után felvázolható etikai rendszer tömör összegzése.

A vizsgált mesegyűtemény egy mindenek kívül, mi több: egy mindenek fölött álló nézőpontból foglalja össze a bölcs, mondjuk így: a mester tapasztalati tudását az emberi természetéről és az emberi viszonyokról. Viszonylag kevés *epimythion* szól az emberi élet és a forgandó szerencse vagy az isteni igazságosság (48; 24; 52) összefüggéseiről, a központi téma az egyes ember, nevezzük így: a tanítvány vagy a mindenkori olvasó magatartása és viszonya másokhoz, akik olykor jók, többnyire rosszak. Először a tanítvány nevelését célzó tanításokat nézzük meg, majd az általában az emberi viszonyokról szólókat.

Miután megismerted önmagad – ez előfeltevés csupán –, ne akarj más lenni, mint ami vagy (1), mert senki nem lehet más, mint az, ami (41)! Azzal ne foglalkozz, amihez nem értesz, mert az veszélyes (46), csak azzal, amihez értesz (6), de (ebben is) légy mindig megfontolt (8), és kérj tanácsot másoktól (10)! Ha hibáztál, tanulj belőle (33), és máskor ne hibázz (36)! Ne dicsekedj azzal, amid van (7), és ne törekedj haszontalan (5) vagy értéktelen dolgokra (62), mert jó az, ami hasznos (15)! Becsüld meg azt, aki hasznodra van (4), mások érdényeivel ne kérkedj (38)! A bajban lévőt segítsd meg (23), s ne korhold (17), az elbukottat pedig ne vesd meg (19)! Ne ítéld meg másokat (11)! A jóval jól bánj, a gonosszal gonoszul (39)! Jót csak azokkal tégy, akik a jót viszonyozzák (45)! Bízz az isteni igazságban (24) és az isteni segítségben (51)!

¹⁸ Cf. Mt 7, 2; Lc 6, 38.

Leplezd le a hazugot (14)! Óvakodj azoktól, akik ki akarnak használni (37) vagy fel akarnak használni (21)! Aki nem ismeri ki magát a világban, póru jár (9), mert az emberek gonoszak, mindenki a maga hasznát keresi (16; 44). A rosszat csírájában kell elfojtani (18), mert a rossz a jót rosszal viszonzozza (25), barátságot színlel (50), de a bajban magadra hagy (60). Vannak konok és önfejú ostobák, akik felesleges dolgokra vágyakoznak (61), nem hallgatnak a tanácsra (30), másnak akarnak ártani, de csak maguknak ártanak (26; 43), és túri, ha becsapják őket (49), ráadásul még okoskodnak is (54). Nem ismerik, ezért túlbecsülik képességeiket (55), hetvenkednek (47), ám hamar elbuknak (31); mások beléjük taposnak, különösen akkor, ha a hatalmasok üldözik őket (40). Megint mások hálátlanok (34), mert hálátlan is, aki rossz (56), akiben nem lehet megbízni (57). A telhetetlen emberek (28) életmódja önpusztító (58), mindig többre vágyanak (27), de sokszor még azt is elveszítik, amijük van (42; 59). A tisztas szegénység jobb a gazdagságnál (29), az emberi élet pedig, amihez mindenki ragaszkodik (2), többet ér a vagyonnál (12), ahogyan az egészség is többet ér a szépségnél (3). Az emberi közösség egészsége: az összetartás megtart, míg a széthúzás elveszít (13); a közös siker záloga a jó vezető (35), aki inkább erős legyen és bátor, semmint szép (53).

A fenti összegzés alapján hamis kép alakulhatna ki az *epimythion*ok formájáról. Ezek ugyanis többnyire jól szerkesztett kijelentő mondatok, némelyik a *nem kell* vagy *nem szabad* fordulattal. Vegyük szemügyre például a következőt:

Οὗτος δηλοῖ ὡς τῶν ἀνθρώπων τινές, τὴν ἰδίαν πληροῦντες ἐπιθυμίαν, προφασίζονται ὡς ἐξ ἀγνοίας τὸ γεγονός διεπράξαντο, δόξαντες δῆθεν μὴ ἐκεῖνο, ἀλλ' ἕτερόν τι τῶν δεόντων μάλλον πεποιθέναι.

„Ennek az a tanulsága, hogy némelyek a saját vágyukat betöltve úgy tesznek, mint ha tudatlanságból történt volna az, amit tettek, és azt hiszik, hogy nem azt tették, hanem valami mást, amit meg kellett tenniük.”

Ez a tanulsága annak a mesének, amely a görög fordító, Michaél Andreopoulos saját története lehet, hiszen ennek a mesének a gyűjtemény egyetlen szír vagy arab kéziratában sem található előzményét, sem bármely más görög gyűjteményben. Páratlan történet, melyben bár mindkét megszólaló másra gondol és mást mond, mégis mindketten tudják, miről van szó.

„Egy ifjú úton volt egy forró nyári napon, és találkozott egy öregasszonnyal, aki maga is arrafelé tartott, mint ő. Láta, hogy az asszony a nap hevétől és az utazástól teljesen kimerült, megszánta a gyöngesége miatt, mert szinte jártányi ereje sem maradt, fölemelte a földről és a hátára vette. Az asszonnyal a hátán ocsmány gondolatok zavarták össze, melyektől buja vágy gyúlt benne és szertelen szerelemre gerjedt. Tüstént lerakta a földre és a magáéva tette a vénasszonyt. Az ártatlanul ezt mondta: Mit művelsz velem? Erre ő azt mondta neki: Nehéz vagy, ezért azt találtam ki, hogy kicsit meggyalullak. Ahogy ezt mondta, eggyé vált vele a beteljesedésig, majd ismét felemelte a földről és a hátára vette. Alig tett meg egy kis utat, így szólt hozzá a vénasszony: Ha még mindig nehéz vagyok és nyomlak, tegyél le megint, és gyalulj le még egy kicsit belőlem.”¹⁹

¹⁹ 54: Νεανίσκος τις ὁδοιπορῶν ἐν ἡμέρᾳ καύσωνος ἐντυγχάνει γυναίκε τινὶ γραΐδι, ἣτις καὶ αὐτὴ τὴν αὐτὴν ὁδὸν τῷ νεανίσκῳ συνεπορεύετο. ὁρῶν δὲ αὐτὴν ἐκεῖνος τῷ τε καύσωνι καὶ τῷ τῆς ὁδοιπορίας καμάτῳ δεινῶς ἰλιγγιώσαν, κατώκτειρε τῆς ἀσθενείας καὶ μηκέτι ἐξισχύουσαν ὄλωσ πορεύεσθαι, ἄρας ταύτην τῆς γῆς ἐπὶ τῶν

S mi vajon a mondandónkat összegző záró tanulság?

A bizantinológiai kutatások hajnalán a klasszikus görög auktorok kézíratait kutatták a bizánci kódexekben, később a görög szerzők utóéletét, majd a klasszikus irodalom befogadás- és hatástörténetét is, azzal az elsődleges céllal, hogy minél több kézirat alapján a lehető legjobb szöveggel lehessen helyreállítani az „eredeti” ókori szövegeket, a klasszikus mesterműveket. Később a bizánci irodalmat történeti forrásként olvasták és hasznosították, utóbb bizonyos szerzőket már *suo iure* is tanulmányoztak. Most az *interpretatio Byzantina* jelenségére és jelentőségére akartam példát hozni. Az ókori szerzők bizánci másolatai, különösen a műfajok szerint összeállított irodalmi válogatások, esetünkben az *Aesopica* (vagy *Fabulae Aesopicae Collectae*), de említhetném az *Anthologia Graecá*t vagy a X. századi enciklopédizmus történeti kivonatait és szótárait vagy a különböző szaktudományok kanonizált munkáiból összeállított gyűjteményeket is, önmagukban vizsgálva is sajátos értelmezést kínálnak, nem is beszélve az irodalmi átköltésekről, a magyarázó irodalom tudós(kodó) darabjairól, a lapszéli jegyzetekről és a fordítási irodalomról. Ha figyelmünket ezek felé a szövegek felé fordítjuk, a bizánci művelődéstörténet forrásaiként használhatjuk és értékelhetjük az ókori görög irodalom középkori kézíratait is, különösen azokat, amelyekből a monumentális kritikai kiadásokat összezsírták, legyalulva belőlük a „nehézkés”: „fölösleges” és „zavaró” bizánci részleteket.

FÜGGELÉK

Szindbád meséi

avagy

A bölcs Syntipas példázataiból

1

Egy szamár meghallotta egy tücsök cirpelését; gyönyörködve hallgatta és megkérdezte a tücsöktől: Ugyan mit eszel, hogy ilyen szép a hangod? A tücsök így válaszolt a samárnak: Az én táplálékom levegő és harmat. Amint a szamár meghallotta ezt a választ, úgy gondolta, megtalálta az útját-módját, hogy olyan hangja legyen, mint a tücsöknek, és száját rögtön az ég felé tátotta, arra számítva, hogy onnan jut majd táplálékul szolgáló harmathoz, míg csak éhen nem halt.

Ennek a mesének az a tanulsága, hogy senkinek sem szabad természetes adottságait a természetétől eltérőkhöz hasonlónvá tenni és esztelenül lehetetlen dolgokra vállalkozni.

νότων αὐτοῦ διεβάσταξε. ταύτην δὲ ἐπιφερόμενος λογισμοῖς τισὶν αἰσχροῖς δεινῶς ἐταράττετο, ὅφ' ὦν καὶ πρὸς οἷστρον ἀκολασίας καὶ σφοδρὸν ἔρωτα ὁ αὐτοῦ ἦρτο ἰθύφαλλος· εὐθὺς δὲ τῇ γῆ καταθεὶς τὴν γραΐδα, ταύτη ἀκολάστως συνεγένετο. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπλοϊκῶς ἔλεγε· τί ἐστὶν ὃ ἐπ' ἐμοὶ ἐργάζῃ; ὁ δὲ αὐτῇ ἔφη ὡς· βαρεῖα πέφυκας, καὶ τούτου χάριν ἀπογλύψαι σου τῆς σαρκὸς διανενόημαι. καὶ ταῦτα εἰπὼν, καὶ εἰς τέλος αὐτῇ συμφυθαρεῖς, πάλιν τῆς γῆς ταύτην ἐξάρας ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ νότων ἐπέθετο. καὶ μήκος ὁδοῦ τινος διελάσαντος αὐτοῦ, ἔφη πρὸς αὐτὸν ἡ γραῦς· εἰ ἐτι βαρεῖα σοὶ καὶ ἐπαχθῆς πέφυκας, πάλιν με καταγαγὼν πλέον ἐξ ἐμοῦ ἀπόλυψον.

2

Egy ember szegény volt, és még a rózsát is a hátán cipelte. Útközben elfáradt, leült, letette a köteget, és keservesen szólongatta a Halált: Ó, Halál! A Halál tüstént meg is jelent, és így szólt hozzá: Mi végre hívtál? Mondja neki az ember: Hogy fölsegítsd rám a terhet.

Ennek az a tanulsága, hogy minden ember szereti az életet, még ha nagy nyomorúság nyomja is a vállát.

3

Egy fecske és egy holló vetélkedett, melyikük a szebb. Mondja a holló a fecskének: A te szépséged csak tavasszal tündököl, de télen nem tud ellenállni a hidegnek, az én testem viszont egyaránt dacol a téli faggyal és a nyári forrósággal.

Ennek az a tanulsága, hogy az egészség és a testi erő többet ér a mulékony szépségnél.

4

Folyók gyűltek egy helyre, és a tengert vádolták, felhánytorgatva neki: Miért változtatsz minket sóssá és ihatatlanná, amikor mi édesen és ihatóan érünk a vizedbe? A tenger, látva, hogy gyalázzák, ezt mondja nekik: Ne gyertek hát, és ne legyetek sóssá!

Ez azokat mutatja be, akik tisztességtelenül azokat vádolják, akik inkább hasznukra vannak.

5

Egy macska bement egy kovácműhelybe, és találva ott egy vasreszelőt, erősen elkezdte nyalogatni, úgyhogy ledörzsölte és rettenetesen felhorzsolta vele a nyelvét, még a vére is kiserkent. A macska nagyon élvezte, mert azt hitte, hogy a vasat eszi, míg a nyelve teljesen el nem kopott.

Ennek a mesének az a tanulsága, hogy ha valaki haszontalan munkát végez úgy, mintha az hasznos volna, ráadásul makacsul ragaszkodik hozzá, végül belepusztul.

6

Egy vadász, meglátva, hogy farkas támad a nyájra és a juhok közül annyit tép szét, amennyit csak bír, ügyesen becserkészi, ráuszítja a kutyákat, és azt mondja neki: Te szörnyű fenevad, hová lett a korábbi erőd, hogy nem voltál képes ellenállni a kutyáknak?

Ennek az a tanulsága, hogy minden ember a saját mesterségében szerez magának elismerést.

7

Két kakas viaskodott egymással. Amelyik alulmaradt, elbújt egy félreeső helyre, a másik pedig, amelyik diadalt aratott, felröppent egy ház tetejére és éktelen kukorékolással hirdette győzelmét, amíg egy sas le nem csapott rá és el nem ragadta.

Ennek az a tanulsága, hogy senkinek sem szabad a szerencséjével és erejével kérkednie és esztelenül dicsekednie.

8

Egy galamb nagyon szomjas lett, és vizet keresve röpdösött ide-oda. Amikor meglátott egy falra festett korsót, azt hitte, hogy vízzel teli edényt lát, és inni akart belőle, de nekirepült a falnak és nyomban elpusztult. Egy utolsót sóhajtvá azt mondta magának: Csakugyan nyomorult szerencsétlen vagyok, mert miközben vízért epekedtem, nem gondoltam a halálra.

Ennek az a tanulsága, hogy sokkal jobb túrni, mint esztelenül heveskedni és kapkodni.

9

Egy holló megfigyelt egy sast, amint egy birkát ragad el a nyájból, s attól fogva azt akarta utánozni. Meglátott egy kóst a nyájban és megpróbálta elrabolni, de mivel a karmai beleakadtak a kos gyapjába, a pásztor ott termett és agyonütötte.

Ennek az a tanulsága, hogy a gyöngé ember, aki erősebbnek akar mutatkozni önmagánál, nemcsak erőtlennek és ostobának bizonyul, de esztelensége miatt élete is csúf véget ér.

10

Egy nyúl szomjas lett és lemászott egy kútba vizet inni. Ott jól teleitta magát, és amikor fel akart mászni onnan, nem tudta, hogyan kell, és teljesen elcsüggedt. Arra ment egy róka, meglátta, és így szólt hozzá: Most ugyancsak pórul jártál! Előbb végig kellett volna gondolnod, hogyan tudsz majd feljönni a kútból, és csak azután lemászni.

Ez azokat leplezi le, akik nem kérnek tanácsot és a maguk feje után mennek.

11

Egy bika alvó oroszlánra bukkant, és a szarvával ledöfte. Az oroszlánt anyja keservesen siratta. Egy vadkan, látva, hogy siratja, biztos távolból így szólt hozzá: Bizony sok ember is gyászol, akiknek a gyermekeit ti öltétek meg!

Ennek az a tanulsága, hogy amilyen mértékkel mér valaki, neki is olyan mértékkel mérnek.

12

Egy pásztor elveszítette egy juhát. Istenhez könyörögve felajánlotta, hogy feláldoz egy másikat, ha ezt megtalálja. Keresés közben látja ám, hogy elveszett juhát egy oroszlán eszi. Amint ezt meglátta, azt mondta magában: Ha megmenekülök ebből a halálos veszedelemből, még egy másik juhot is adok szabadulásomért.

Ennek az a tanulsága, hogy a saját életét minden ember értékesebbnek tartja minden haszonnál és gazdagságnál.

13

Egy oroszlán rátört két bikára és megpróbálta felfalni őket. Azok a szarvaikat állították ellene csatarendbe, és nem engedték, hogy közéjük törjön az oroszlán. Az, belátva, hogy nem bír velük, az egyiket rászedte, mondván: Ha elárulod a társad, téged megkíméllek. És ilyen módon mind a két bikát megölte.

Ennek az a tanulsága, hogy ha a városok és az emberek egyetértésben élnek, nem engedik maguk fölé kerekedni ellenségeiket, de ha nem törődnek az egyetértéssel, könnyen ellenségeik hatalmába kerülnek.

14

Egy róka és egy majom együtt utazott. Elhaladva néhány síremlék mellett így szólt a majom a rókához: Ezek a halottak mind az én őseim szabadosai. A róka pedig ezt mondja a majomnak: Ügyesen hazudtál, mert az itt nyugvók közül senki sem tud megcáfolni téged.

Ez bemutatja azokat, akik az igazsággal szembeítik a hazugokat, és azokat, akik az igazság helyett nyilvánvaló hazugsággal hozakodnak elő.

15

Egy szarvas megszomjazott, és egy forráshoz ment vizet inni. Amikor a vízben meglátta saját tükörképét, elégedetlen volt karcsú lábaival, formás agancsa viszont örömmel töltötte el. Hirtelen ott terem néhány vadász és üldözni kezdik. Amíg a mezőn futott, maga mögött hagyta üldözőit, amikor azonban meggondolatlanul egy mocsaras erdőbe menekült be, agancsai beleakadtak az ágakba. Üldözői fogságába esve így sóhajtott fel: Ó jaj, én szerencsétlen! Amiatt szomorkodtam, ami megmentett, és arra voltam büszke, ami most a vesztemet okozza.

Ennek az a tanulsága, hogy csak azokat az adottságainkat szabad dicsérni, amelyek hasznosak és javunkra vannak.

16

Kovácsok házában élt egy kutya. Amíg azok dolgoztak, ez jóízűen aludt, amikor leültek enni, felkelt és farkcsóválva közeledett gazdáihoz. Azok ezt mondták neki: Hogyhogy a súlyos pörölycsapásokra nem ébredsz fel, a halkán őrlő fogak neszére meg azonnal föl pattansz?

Ennek az a tanulsága, hogy az emberek is csak azt hallják meg, amit akarnak; mindjárt felfigyelnek és a fülüket hegyezik arra, amiből hasznuk van, ha viszont valami nem tetszik nekik, eleresztik a fülük mellett.

17

Egy róka, meglátva egy bezárt oroszlánt, megállt annak közelében és gyalázatosan szidalmazni kezdte, mire az oroszlán így szólt hozzá: Nem te szégyenítesz meg, hanem a rám szakadt balszerencse.

Ennek az a tanulsága, hogy a hitványak sok derék embert kicsúfolnak, amikor az bajba kerül.

18

Egy kígyót sokan megtapostak, ahogy tekergőzött. Útra kelve hát eljutott Apollón jósdájába. Apollón pedig egyenesen így szólt hozzá: Ha megmarta volna az elsőt, aki megtaposott, senki más nem merészelt volna rád taposni.

Ennek az a tanulsága, hogy ha az első vétkezőket azonnal móresre tanítják, ezek példája visszariasztja a többi.

19

Oroszlánbőrt talált néhány kutya és széttépte azt. Ezt látva így szólt hozzájuk egy róka: Ha ez az oroszlán még élne, megtudnátok, hogy az ő karmai erősebbek, mint a ti fogaitok.

Ez olyanokról szól, akik lenézik a kiválóbbakat, ha azok elveszítették hatalmukat és dicsőségüket.

20

Egy szarvas megbetegedett, és lefeküdt egy mezőre. Eljött hozzá néhány állat látogatóba, és lelegelték körülötte a füvet. Amikor a szarvas meggyógyult, szörnyen szenvedett az éhségtől, és a legelő után az életét is elvesztette.

Ennek az a tanulsága, hogy akiknek túl sok haszontalan barátja van, azoknak haszon helyett inkább káruk származik belőlük.

21

Egy vadász, meglátva egy kóbor kutyát, oda-odavetett neki egy falat kenyeret. Mondja a kutya az embernek: Hagyj már békét nekem, ember, nagy jóindulatod inkább félelemmel tölt el.

Ennek az a tanulsága, hogy akik sok ajándékot adnak másoknak, nyilvánvalóan rosszban sántikálnak.

22

Néhány nyúl egy sas ellen tervezve háborút a rókákat hívta szövetségbe. Azok ezt mondták nekik: Szívesen harcolnánk veletek együtt, ha nem tudnánk, kik vagytok és ki ellen harcoltok.

Ez azokat leplezi le, akik erősebbek ellen szövetkeznek, és ezzel saját fejükre hoznak bajt.

23

Egy gyermek bement egy folyóba mosakodni, s mert nem tudott úszni, kis híján megfulladt. Egy arra járó embert meglátva segítségül hívta őt. Az ember, amíg a vízből mentette, azt mondta neki: Hogyan mertél egy ekkora folyamba bemenni, ha nem tudsz úszni? A fiú azt mondta neki: Most csak ments ki, majd később szídj le!

Ennek az a tanulsága, hogy aki válságos helyzetben gyaláz valakit, alkalmatlan pillanatban és alkalmatlan helyzetben tesz neki szemrehányást.

24

Egy sas barátságot kötött a rókával, de később felfalta annak kölykeit. A róka nem tudott bosszút állni rajta, ezért isteni igazságért imádkozott. Egy nap valaki éppen égő áldozatot mutatott be az oltáron. A sas lecsapott, elragadott egy forró falatot és a fiókáinak adta. A fiókák megették, és a forró étel megölte őket.

Ennek az a tanulsága, hogy a hatalmas és igazságtalan emberek, ha nem szenvednek is azoktól, akikkel szemben jogtalanságot követtek el, azok imái révén elnyerik isteni büntetésüket.

25

Télen egy vipera feküdt az út mentén, és kis híján elpusztult a kemény fagytól. Arra ment egy ember, meglátta, megszánta, fölemelte a földről, és a ruhájába tette. A vipera felmelegedett, és halálos marásával azonnal megölte az embert.

Ennek az a tanulsága, hogy a gonosz természetű ember, még ha jót tesznek is vele, inkább kárt okoz jóttevőjének.

26

Egy madarász elejtett egy foglyot, és rögtön meg akarta ölni. Az életéhez ragaszkodva a fogoly ezt ajánlotta a madarásznak: Ha kiengedsz a hálódból, jó sok foglyot csalog lépre neked. A madarász erre méregbe gurult, és azon nyomban megölte.

Ennek az a tanulsága, hogy az ostoba maga esik abba a verembe, amit másnak ás.

27

Egy embernek volt egy madara; ez minden nap tojt neki egy aranytojást, de neki nem volt elég egy tojás naponta, hanem esztelenül többre vágyott, és megölte a madarat. Azt hitte, hogy a belsejében valami kincsre lel. Amikor semmit nem talált, így szólt magában: Nagy kincset reméltem, de még a biztos haszon is kicsúszott a kezemből.

Ennek az a tanulsága, hogy az emberek, miközben többre vágnak, a keveset is elveszítik.

28

Egy kutya felkapott egy darab húst a mészárszéken, majd onnan menekülve egy folyóhoz ért. Átkelés közben a folyó vizében sokkal nagyobbak látta a szájában vitt hús árnyékát. Ezért elhajította a húst és a vízben látott árnyék után kapott. Amikor az árnyék eltűnt, visszafordult, hogy felkapja, amit elhajított, de nem találta sehol a húst, mert egy holló lecsapott rá, nyomban elragadta és megette. Ezután így sópánkodott a kutya: Mi történt velem? Ami az enyém volt, oktanul eldobtam egy bizonytalan másikért, de az sem lett végül az enyém, és a korábbi is elvesztettem.

Ez azokról szól, akiknek semmi sem elég, és fölösleges dolgokra vágyakoznak.

29

Egy embernek volt egy lóva meg egy szamara, mindkettő végezte a maga szolgálatát. De míg a ló sokat pihent, jól tartották, fésülték és befonták a sörényét a lovászok, minden áldott nap lecsutakolták a vízben, addig a szamár egész nap cipekedett, súlyos terhek alatt görnyedt. Egyszer aztán az úr a lovat felnyergelte és háborúba ment vele. A csatában a ló megsebesült és kimúlt. Amikor a szamár megtudta, hogy a ló elpusztult, a gyötrelmes szolgálattal együtt is magát tartotta boldogabbnak.

Ennek az a tanulsága, hogy nem irigylésre méltó ugyan az ínséges élet, mégis sokkal kívánatosabb a vészterhes gazdagságnál.

30

Egy vadszamár, látva, hogy egy szamár súlyos terhet visz, annak szolgálatát gyalázva így szólt hozzá: Én valóban szerencsés vagyok, mert szabadon élek, fáradság nélkül, ahogy nekem tetszik, hegyi legelők füvén. Téged meg más etet, állandóan ütnek-vernék, dolgoztatnak. Abban a pillanatban váratlanul ott termett egy oroszlán. A számárra ügyet sem vetett, mert vele volt a hajcsára, a magában álldogáló vadszamárra viszont rávetette magát, és jól belakott belőle.

Ennek az a tanulsága, hogy a másoknak alá nem rendelt, nyakas emberek, akik szabadon sodródhatnak és nem kérnek semmilyen segítséget, egy pillanat alatt elbuknak.

31

Egy fügefafa télen elhullatta a leveleit. Egy közelben álló olajfa csúfolta mezítelenségét, mondván: Én levelekben pompázom télen-nyáron, és örökzöld vagyok, de a te szépséged múltékony, csak nyáron virágzik. Miközben így dicsekedett, váratlanul belécsapott a mennykő és porig égette, a fügefában viszont semmi kárt nem tett.

Ilyen váratlan a gazdagsággal és szerencsével dicsekedők bukása.

32

Egy ember, elnézve, hogy egy kertész a zöldségeket öntözi, így szólt hozzá: Hogyhogy a vadon termő növények, amelyeket nem ültetnek, nem gondoznak, kellő időben beérnek, míg azok, amelyeket termesztünk, gyakran elszáradnak? A kertész így felelt: A vadon termő növényekkel az isteni gondviselés törődik, a mieinket emberi kéz gondozza.

Ennek az a tanulsága, hogy az anyai gondoskodás jobb, mint a mostohák törődése.

33

Egy kutya bement egy mészárszékbe és elloptott onnan egy szívet, hogy megegye. A mészáros odafordult, és ezt mondta neki: Egy szívet elloptál, de az enyémet megacéloztad: ha még egyszer ide találnál jönni, én magam mutatom meg neked, mi jár a tolvajnak.

Ennek az a tanulsága, hogy az ember a saját kárán szerzi meg a tudást és tanul meg figyelmesnek lenni.

34

Egy kertész kutyája beleesett a kútba. A kertész lement, hogy kihúzza, de a kutya csúnyán megmarta, mert azt hitte, hogy a víz alá akarja nyomni. A kertész, akit a kutya megharapott, ezt mondta: Megérdemeltém, mert bár siettem, hogy kihúzzalak a kútból, te cserébe véresre martál.

Ez a mese a hálátlanokat leplezi le, akik nem mondanak köszönetet.

35

Egy ember gyomra összekülönbözött a lábával, hogy ki az erősebb. A lábak azt mondták a gyomornak: Mi erősebbek vagyunk nálad, hiszen mi hordozunk téged is. A gyomor azt válaszolta a lábaknak: Ha én nem fogadnám be az ételt, ti még állni sem tudnátok.

Ennek az a tanulsága, hogy minden sereg alkalmatlan a csatára, ha a fővezér nem gyakorlatoztatja és lelkesíti fel.

36

Egy denevér, egy viharfecske és egy vadrózsa tengeri áruszállításra társult. Az aranyat, ez bronzot, emez szövetet vett hitelbe, berakodtak, és nyomban kihajóztak. Hirtelen pusztító vihar támad hatalmas tengerárral, a hajó darabokra törik, a teljes rakomány a mélybe süllyed. Azóta a denevér retteg a hitelezőktől, visszavonultan él, csak éjszaka jön elő. A viharfecske a tenger felett röpdös, keresve a bronzát. A vadrózsa a mellette elmenők ruhájába akaszodik bele, a szövetét keresve mindig.

Ennek a mesének az a tanulsága, hogy minden embernek ügyelnie kell arra, hogy veszélyes vállalkozásaiból kilábalva hasonló veszedelmek közé ne kerüljön.

37

Egy oroszlán megvénült, legyengült, és már nem tudott magának élelmet szerezni, ezért ügyeskedve próbált életben maradni. Betegséget színlelt és lefeküdt egy barlangban. Amikor az állatok meglátogatták, mindegyiket elkapta, és nyomban megette. A róka rájött a turpiságra, és nem akart a közelébe menni, hanem biztos távolból kérdezte, hogy van. Az oroszlán azt mondta neki: Miért nem térsz be hozzám? A róka így felelt: Sok befelé vezető nyomot látok itt, de kifelé tartót egyet sem.

Ennek az a tanulsága, hogy az embereknek óvakodniuk kell a veszélyes helyzetektől, el kell futniuk előlük, és védekezniük kell azok ellen, akik barátságot színelve csellel próbálnak társaiknak ártani.

38

Egy kutya egy farkast üldözve dicsekedett a gyorsaságával és erejével, s úgy gondolta, hogy a farkas azért menekül előle, mert gyöngé. A farkas pedig hátrafordulva azt mondta a kutyának: Nem tőled félek, hanem a gazdád támadásától.

Ennek az a tanulsága, hogy senkinek sem szabad kérkednie mások kiválóságával.

39

Egy ifjú távoli, elhagyatott helyeken sáskát gyűjtött szorgosan. Amikor meglátott közöttük egy skorpiót, azt hitte, az is sáska. Már nyúlt is feléje, hogy felvegye a földről, de a skorpió odafordította tüskéjét az ifjú felé, hogy megcsípje, és ezt mondta neki: Ha hozzám mersz érni, olyat teszek, hogy még azokat a sáskákat is elengeded, amelyeket eddig fogtál.

Ennek az a tanulsága, hogy a gonosz és a jó emberekkel nem szabad ugyanúgy viselkedni, hanem mindenkivel a jellemének megfelelően kell bánni.

40

Egy bika egy oroszlán előtt menekülve egy barlangban lelt menedéket. Abban vadkecskék voltak éppen, és azonnal döfködni kezdtek. A bika ezt mondta nekik: Nem tőletek félek, hanem attól, aki a barlang előtt áll.

Ennek az a tanulsága, hogy mindenki gyűlölködve tapos bele azokba, akik a hatalmasok önkénye előtt menekülnek.

41

Egy ember meglátva egy folyóban mosakodó szerecsent, így szólt hozzá: Ne zavard és ne kardard fel a vizet, úgyse leszel soha fehér.

Ennek az a tanulsága, hogy a természetes dolgok közül semmi sem változik meg természetes módon.

42

Egy özvegyasszonynak volt egy tyúkjá, amely minden nap tojt neki egy tojást. Etette is az asszony folyton, mert úgy vélte, hogy a több magtól két tojást fog tojni. A tyúk azonban elhízott a töméstől, és már egy tojást sem tudott tojni, ahogy korábban.

Ennek az a tanulsága, hogy akik többre vágnak, azt a keveset is elveszítik, amijük van.

43

Egy hangya télen azon a gabonán élt, amit nyáron összehordott. A tücsök elment hozzá és kérlelte, hogy adjon neki a magjaiból. A hangya azt mondta neki: No és nyáridőben folyton-folyvást mit csináltál, hogy nem gyűjtöttél magadnak gabonát eleségül? A tücsök így felelt neki: A szüntelen dalolás akadályozott a gyűjtésben. A tücsök válaszában jót nevetett a hangya, és gabonáját a föld mélyebb zugaiban rejtette el, majd így szólt hozzá: Mivel akkor hiába daloltál, mostantól inkább táncolj!

Ez a lusta és nemtörődöm embereket mutatja be, és azokat, akik hiábavaló dolgokkal töltik az időt, és emiatt nélkülöznek.

44

Egy kecske magas sziklán legelészett. Egy farkas alulról ágaskodva próbálta elkapni és megenni, de mivel nem tudott teljesen felmászni a sziklára, megállt, és lentről mondta a kecskének: Ó, te szerencsétlen! Miért hagytad el a sík mezőket és réteket, miért ezen a sziklán legelészel? Tán onnan leesve akarsz elpusztulni? A kecske ezt válaszolta a farkasnak: Tudom, hogy nem nyughatsz miattam, s most azt hiszed, lehozol a szikláról és belaksz belőlem.

Ennek az a tanulsága, hogy sok ember ad olyan tanácsot másoknak, ami azok számára végzetes, a maga számára viszont előnyös és hasznos.

45

Egy ember egy kancán lovagolt. A kanca vemhes volt, és útközben csikót ellett. A csikó rögtön lábra is kapott mögötte, de hamar kifáradt, és ezt mondta anyja lovasának: Nézd, látod, hogy kicsikó vagyok és nem bírom az utat. Tudd meg, hogy ha itt hagysz, nyomban elpusztulok, de ha felveszel, hazaviszel és felneveltetsz, majd lovagolhatsz rajtam, miután felnőttem.

Ennek az a tanulsága, hogy azokkal kell jól tenni, akiktől a jótett viszonzása remélhető.

46

Egy halász a tengerpart közelében halászott. Egy majom ezt meglátva utánozni akarta. Amikor a halász partra szállt, hogy megpihenjen egy barlangban, a hálót a parton hagyta. Jött a majom, fogta a hálót, és megpróbált halászni vele, de mivel tudatlan és járatlan volt a mestersejben, rácsavarodott a háló, beleesett a tengerbe, és nyomban megfulladt. A halász, amikor rátalált a vízbe fúlt majomra, így szólt: Ó, te nyomorult! Az esztelenség lett a veszted és a dőre vágy.

Ennek az a tanulsága, hogy akik olyasmit próbálnak utánozni, amihez nem értenek, veszélybe sodorják magukat.

47

Egy szúnyog egy bika szarvára telepedve igyekezett valami bosszúságot okozni neki. Mivel a bika nem törődött vele, a szúnyog el akart repülni, és harciasan ezt mondta: Ha terhedre vagyok, tovaszállhatok rólad. A bika erre azt mondta a szúnyognak: Azt sem vettem észre, hogy jöttél, azt se fogom, hogy elmész.

Ennek az a tanulsága, hogy néhány nyilvánvalóan ostoba és jelentéktelen ember is úgy véli, hogy felülmúlja a rangban és gondolkodásban kiválóakat.

48

Egy istenfélő ember, akit tettei miatt tiszteltek is, hosszú ideig élt jólétben gyermekei körében, azután nagy nyomorúságra jutott. Lelki gyötrelmek közepette káromolta az istenséget, és elszánta magát a halálra. Fogott hát egy kardot, és kiment valami elhagyatott helyre, mert úgy döntött, inkább meghal, mint hogy szerencsétlenül éljen. Útközben egy hatalmas, vízzel teli üregre bukant, melybe nem kevés aranyat rejtett el egy óriás, akinek Kyklóps volt a neve. Az arany láttán a jámbor embert félelem és öröm tölti el egyszerre, elhajítja a kardot, kiveszi az aranyat, és boldogan tér haza gyermekeihez. Ezután Kyklóps ment az üreghez, s mert az aranyat nem találta, viszont meglátta, hogy ott van helyette a kard, azt rögtön kirántotta, és megölte magát.

Ennek a történetnek az a tanulsága, hogy a gonosz embereket utoléri a baj, a derék és istenfélő emberek osztályrésze viszont a gazdagság.

49

Egy vadász elejtett egy nyulat, s a nyúllal a kezében útnak indult. Szembetalálkozott egy lovas-sal, aki elkérte tőle a nyulat, mintha meg akarná vásárolni. A lovas, mihelyt átvette a vadász-tól a nyulat, azon nyomban elvágatott. A vadász utána rohant: úgy vélte, majd csak utoléri. Amikor a lovas már messze eltávolodott tőle, a vadász kénytelen-kelletlen utánakiáltott, és ezt mondta: Menj csak! Hisz én a nyulat ajándékba adtam neked!

Ennek az a tanulsága, hogy sokan, akiket akaratum ellenére fosztanak meg tulajdonuktól, úgy tesznek, mintha ajándékba adnák.

50

Egy kutya egy nyulat üldözött és el is kapta. Hol megharapdálta, hol meg a sebből folyó vérét nyalogatta. A nyúl azt hitte, hogy a kutya csókolgatja őt, s válaszul így szólt hozzá: Vagy ölelj engem szeretőként, vagy szaggass szét adáz ellenségként!

Ennek az a tanulsága, hogy néhány ember is barátságot színlel, ám belül kegyetlenséggel és gonoszsággal van tele.

51

Egyszer macskák és egerek csaptak össze csatában. Az egerek szenvedtek vereséget, s mivel tudták, hogy ez gyengeségük és gyávaságuk miatt történt, helytartókat és hadvezéreket választottak maguknak. A helytartók feltűnőbbnek és bátrabbnak akartak látszani a többi egérnél, ezért szarvakat illesztettek a fejükre. Később a macskák ismét megtámadták az egereket, és mindet megfutamították. A többi egér elmenekült, és nyomban könnyedén bebújt az egérlyukba. Vezetőik is futásnak eredtek és az egérlyukhoz maguk is elértek, de ott szarvaik megakadályozták őket abban, hogy bebújjanak. Ezeket a macskák megfogták és elpusztították.

Ennek az a tanulsága, hogy azokra, akik a fegyvereikben bíznak és nem kérnek isteni segítséget, a saját fegyvereik hoznak veszélyt.

52

Egy farkas elrabolt egy malacot, és azt terelgetve összetalálkozott egy oroszlánnal. Az a malacot azonnal elorozta tőle. A kirabolt farkas pedig ezt mondta magában: Magam is nagyon kíváncsi lettem volna, hogyan maradhatott volna nálam az ebül szerzett jószág.

Ennek az a tanulsága, hogy a mások tulajdona, amit némelyek kapzsiságból és erővel szereznek meg, nem marad végleg az elrablónál.

53

Egyszer a madarak összegyűltek közös tanácsba, minden fajtából egy, és tanácskozni kezdtek, hogy melyikük alkalmas az uralkodásra. A páva így szólt a többiekhez: Énhozzám inkább illik az uralkodás, mert tündöklő szépséggel büszkélkedhetem. Bár a többi madárnak tetszett a páva, a holló szót kért és ezt mondta: Ha te vennéd át a királyságot, s ránk találna jönni a sas, mondd csak, meg tudsz minket védeni a támadásától?

Ennek az a tanulsága, hogy az uralkodás nem a feltűnően szépeknek való, hanem az erejükkel és bátorságukkal kitűnőknek.

54

Egy ifjú úton volt egy forró nyári napon, és találkozott egy öregasszonnyal, aki maga is arafelé tartott, mint ő. Látta, hogy az asszony a nap hevétől és az utazástól teljesen kimerült, megszánta a gyöngesége miatt, mert szinte jártányi ereje sem maradt, fölemelte a földről és a hátára vette. Az asszonnyal a hátán ocsmány gondolatok zavarták össze, melyektől buja vágy gyúlt benne és szertelen szerelemre gerjedt. Tüstént lerakta a földre és a magáévá tette a vénasszonyt. Az ártatlanul ezt mondta: Mit művelsz velem? Erre ő azt mondta neki: Nehéz vagy, ezért azt találtam ki, hogy kicsit meggyalullak. Ahogy ezt mondta, eggyé vált vele a beteljesedésig, majd ismét felemelte a földről és a hátára vette. Alig tett meg egy kis utat, így szólt hozzá a vénasszony: Ha még mindig nehéz vagyok és nyomlak, tegyél le megint és gyalulj le még egy kicsit belőlem.

Ennek az a tanulsága, hogy némelyek a saját vágyukat betöltve úgy tesznek, mintha tudatlanságból történt volna az, amit tettek, és azt hiszik, hogy nem azt tették, hanem valami mást, amit meg kellett tenniük.

55

A nap és az északi szél vetélkedett egyszer, hogy melyikük tud levetkőztetni egy embert. Először az északi szél kezdett erősen fújni az ember arcába. Az ember, minthogy fázott, magára kerítette a ruháit és szoroson magára húzta azokat, hogy a heves szélrohamok le ne tépjék róla. Így az északi szél egyáltalán nem tudott ártani az embernek, és a rajta lévő ruhát sem tudta letépni róla. Ezután a nap sütött rá, és felforrósítva a nappali levegőt, mindjárt levetkőztette az embert, és a vállain vitette vele a ruháit.

Ennek az a tanulsága, hogy az alázatos gondolkodás mindenben hatékonyabb és hatásosabb az üres hetvenkedésnél.

56

Egy embert csúnyán megharapott egy kutya. Keresett valakit, hogy a sebéet begyógyítsa. Találkozott egy emberrel, aki ezt mondta neki: Ezt kell tenned: csepegtess vért a sebből egy kenyérre, és vesd azt oda a harapós kutyának, hogy megegye, és a sebed így begyógyul. Erre a megharapott azt válaszolta neki: Ha ezt teszem, a városban élő összes kutya belém fog marni!

Ennek a példának a tanulsága, hogy ha valaki tisztelettel és barátságosan bánik egy gonosz emberrel, az akkor sem az őt megbecsülőt, hanem inkább a hozzá hasonló gonoszokat kedveli.

57

Egy tyúk kígyótojásokat talált, mert volt rá ideje, ráült a tojásokra, hogy kiköltse őket. Egy fecske meglátta és így szólt: Ostoba, buta tyúk, mit törödsz te a kígyófiakkal? Ha kikelnek, először téged marnak meg, aztán meg másokat is.

Ennek az a tanulsága, hogy soha senkinek nem szabad megbíznia az álnok emberekben, még ha maga nagy jóindulatot tanúsít is irányukban.

58

Egy veréb mirtuszon élt, és mivel kellemes volt az élet a fán, nem is hagyta el azt sohasem. Egy madarász azonban kileste, megfogta és megölte. Pusztulása előtt a veréb ezt mondta magának: Ó jaj, a bőséges élelemért és a könnyű életért veszítem el életem.

Ennek az a tanulsága, hogy némely ember is a finom életre vágyakozva léhasága miatt gyakran kerül életveszélybe.

59

Egy teve szarvakra vágyakozott és Zeushoz könyörgött, hogy adja meg ezt neki. Zeus megharagudván a telhetetlensége miatt a teve füleit is megkisebbitette.

Ennek az a tanulsága, hogy akik többre vágnak, attól is megfosztatnak, amijük van.

60

Hattyúk és ludak kötöttek barátságot, és kimentek a mezőre. Békésen csipegették a füvet, amikor vadászok törtek rájuk. A hattyúk gyorsaságuknak köszönhetően azonnal felrepültek és elmenekültek. A ludak viszont természetes lomhaságuk miatt késlekedtek, és a vadászok fogságába estek.

Ez a történet azokat mutatja be, akik nem hűek barátaikhoz, hanem a veszély pillanatában elhagyják őket.

61

Néhány farkas egy folyóban ökörbőröket vett észre, és igyekeztek azokat kihúzni onnan. Mivel a megáradt folyó mély volt, elbátortalanodtak. Elhatározták hát, hogy előbb kiisszák a vizet, aztán így egykettőre megszerzik a bőröket. Egy ember erre így szólt hozzájuk: Ha tényleg megpróbáljátok ezt a rengeteg vizet kiinni, rögtön szétpukkadtok és elpusztultok.

Ez a mese azokat leplezi le, akik esztelenségből hiábavaló dolgokra vállalkoznak.

62

Egy tücsök észrevette, hogy egy ember meg akarja őt fogni, és így szólt hozzá: Azokra a madarakra vadász, amelyekből valami hasznod is származik. Ha ugyanis engem fognál meg, semmiféle hasznod nem lenne belőlem.

Ennek az a tanulsága, hogy senkinek sem szabad értéktelen haszontalanságokra vágyakoznia.

Összeférhetetlenségi nyilatkozat: A szerző mint egyben szerkesztő a kézirat bírálataának folyamatában nem vett részt.

SUMMARY

The paper discusses the work titled *From the Exemplary Stories of Syntipas the Philosopher*, a late 11th century Byzantine translation of a Syriac collection of 62 fables, attributed to Michael Andreopoulos and considered to be descended from the Greek tradition. Following a review and the analysis of the collection in the context of the extensive tradition of the Aesopic corpus I focus on fables that are not known to occur anywhere else in the Greek fable tradition, examine the words of the protagonists and minor characters, then related to this analysis I discuss the moral concluding each fable (*epimythia*), several of which differ in the Syriac 'original' and its translation both in form and content and are often difficult to relate to the moral seen through the eyes of the modern reader. In the *Appendix I* present a Hungarian translation of the Byzantine collection of fables.

Keywords: Greek fable, Aesopica, Syntipas, Michael Andreopoulos, epimythia

Open Access. A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)

